

Türkiye’de Yüksek Lisans Öğreniminde Yaşanan Sorunlar: Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Örneği*

Problems in Master Degree Programs in Turkey: Social Studies Education Case

Ahmet KATILMIŞ**

Marmara Üniversitesi

Hülya ÇELİK***

Sakarya Üniversitesi

Yaşar KOP****

Kafkas Üniversitesi

Özet

Bu çalışmada, Sosyal Bilgiler öğretmenliği yaparken aynı zamanda Yüksek Lisans öğrenimine devam eden öğretmenlerin Yüksek Lisans öğrenimleriyle ilgili yaşadıkları sorunların tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç kapsamında öğretmenlerin Yüksek Lisans yapmalarını olumsuz etkileyen unsurlar belirlenerek, olumsuzlukları ortadan kaldırmaya yönelik çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır.

Nitel araştırma modelinde gerçekleştirilen çalışmada katılımcıların belirlenmesinde örneklem tipik durum örneklemesine göre tespit edilmiştir. Buna göre katılımcılar, Türkiye’deki üç devlet üniversitesinin ilgili enstitülerinde Yüksek Lisans yapan öğretmenler arasından seçilmiştir. Bu çerçevede her üniversitenin ilgili enstitüsünden 8 olmak üzere toplam 24 katılımcı ile yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Bu faaliyette kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formunun hazırlanmasında uzman görüşünden faydalanılmıştır. Görüşme sonunda elde edilen betimsel analize tabi tutulmuştur. Verilerin analiz edilmesiyle Sosyal Bilgiler öğretmenliği alanında Yüksek Lisans yapan öğretmenlerin, kaynak temini/kaynaklara ulaşma, araştırma planlama/sonuçlandırma, ders içeriklerinin güncel olmaması, farklı alanlardan dersler verilmesi, seçmeli derslerin az olması, araştırma konularının sanal olması/problemlerin gerçek yaşamla örtüşmemesi ve

* Bu çalışma, 10–16 Nisan 2011 yılında Kırgızistan’da düzenlenen, I. Uluslararası Eğitim Bilimleri Kongresinde bildiri olarak sunulan makalenin gözden geçirilmiş halidir.

** Yrd. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, e-mail: akatilmis@marmara.edu.tr

*** Yrd. Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, e-mail: hcelik@sakarya.edu.tr

**** Yrd. Doç. Dr., Kafkas Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, e-mail: yasar.kop@kafkas.edu.tr

derslere devam etme boyutlarında sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu sorunları ortadan kaldırmaya yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Sosyal Bilgiler, Öğretmen, Yüksek Lisans.

Abstract

In this study, it is aimed at determining the problems of the teachers, who are working as a Social Sciences Teacher and studying as a Graduate student as well, during their Graduate study. For this purpose, it is tried to develop solution offer intended for abolishing the problems by determining the factors which affect the teachers negatively to have their Graduate studies.

In study carried out in qualitative research method, sampling for defining the participants has been determined according to the typical case sampling. Thus, participants have been chosen among the teachers who are studying as a Graduate student in the related institutions of three state universities. In this context, being on the point of 8 participants from the related institutions of each university, totally 24 participants have been interviewed. Expert opinion has been taken for preparing semi-structured interview forms which have been used in this activity. By analyzing the data gained through the interviews, it has been determined that the teachers who are studying in the field of Social Sciences Teaching as Graduate students, are facing with the problems such as obtaining the sources/accessing the sources, research planning/eventuation, course contents are not up to date, given courses from different fields, research subjects are imaginary/the problems do not coincide with the real world and attending the courses. Solutions intended for abolishing these problems have been offered.

Key Words: Social Sciences, Teacher, Graduate Studies.

1.GİRİŞ

Türkiye kuruluşundan itibaren tarihi misyonuna uygun bir hedef belirlemiştir. Bu kapsamda nihai amaç, muasır medeniyete ulaşmak ve muasır medeniyetin geldiği kerteyle aşabilmesi için ona katkıda bulunabilmek olarak ifade edilmiştir (Kocatürk, 2005:233). Böyle bir hedefe ulaşabilmek tek boyutlu olarak eğitimin yaygınlaştırılmasıyla mümkün olmayacağı için nitelikli insan gücünü artırıcı çalışmalara da ağırlık verilmiştir. Başka bir söyleyişle hem nicelik hem de nitelik boyutlarında eğitim düşünce ve uygulamasında mezkûr hedefe uygun faaliyetlere odaklanılmaya çalışılmıştır (Binbaşıoğlu, 2005:63). Bu minvalde geçmişte lisans programları ile nitelikli insanlar yetiştirmek amaçlanırken, günümüzde daha ileri düzeyde nitelikli insanlar yetiştirmek için lisansüstü öğretim programları işe koşulmaktadır (Güven ve Binalı, 2007:158). Bu bağlamda Türkiye’de yüksek öğrenimin çatısı olan Yüksek Öğrenim Kurulu [YÖK] tarafından lisansüstü

öğretimde tezli yüksek lisans ve doktora programlarının amaçları şu şekilde ifade edilmiştir (YÖK, 1996):

- Tezli yüksek lisans programının amacı, öğrencinin bilimsel araştırma yaparak bilgilere erişme, bilgiyi değerlendirme ve yorumlama yeteneğini kazanmasını sağlamaktır.
- Doktora programının amacı, öğrenciye bağımsız araştırma yapma, bilimsel olayları geniş ve derin bir bakış açısı ile irdeleyerek yorum yapma ve yeni sentezlere ulaşmak için gerekli adımları belirleme yeteneği kazandırmaktır.

Verilen amaçlardan da anlaşılabileceği gibi sadece nitelikli ve araştırmacı insanlar değil aynı zamanda bilim adamı yetiştirebilmek için lisansüstü öğretim oldukça önemlidir. Bu öneminden dolayı lisansüstü öğrenime gereken hassasiyetin gösterilmesi ve bu öğrenim sonunda ortaya çıkan ürünün istenilen vasıflara sahip olabilmesi için sürecin oldukça sağlıklı işlemesi gerekmektedir. Bu yeterliliğin sağlanabilmesi için süreç içinde yaşanan sorunların bilimsel araştırmalarla tespit edilerek elde edilen bulgular ışığında gerekli tanzimlerin yapılması gerekmektedir. Çünkü her öğrenim/öğretim kademesinde olduğu gibi lisansüstü öğrenim kademesinde de önemli sorunlar yaşanmaktadır.

Yüksek Lisans öğrenimini, en genel anlamda, herhangi bir alanda akademik çalışma yapmaya ilgi duyan insanların o alanda uzmanlaşması için gerekli bilgi, becerilerin verilmeye çalışıldığı programlar olarak tanımlayabiliriz. Bu niteliğinden dolayı Yüksek Lisans öğrenimi bireyleri icra ettikleri mesleğe ilişkin yaşanan son gelişmeleri yakından takip etmeye zorlamakta, onların kendilerini yenilemelerini sağlamaktadır. Bu bağlamda, özellikle öğretmenlerin Yüksek Lisans öğrenimlerini yapmaları oldukça önemlidir. Çünkü eğitim bilimleri kapsamında gerçekleştirilen çalışma bulgularının hayata geçirilmesi öğretmenlerin ilgili bulgulara yönelik bilgi ve tutumları ile doğru orantılıdır. Bu durumdan dolayı öğretmenlerin Yüksek Lisans yapmalarını olumsuz etkileyen durumların tespit edilmesi ve elde edilen olumsuzlukları ortadan kaldırmaya yönelik çalışmaların yapılması önemli bir problem alanını oluşturmaktadır. Öte yandan günümüzde iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişme ve imkânlar sayesinde bilgi paylaşımının oldukça hızlı gerçekleşmesi söz konusu problem alanına yönelik çalışmaların yapılmasını daha da önemli kılmaktadır. Dile getirilen bu problemlerden dolayı, bu çalışmada, sosyal bilgiler öğretmenliği yaparken aynı zamanda Yüksek Lisans öğrenimine devam eden öğretmenlerin Yüksek Lisans öğrenimleriyle ilgili yaşadıkları sorunların tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç kapsamında aşağıdaki soruların cevapları aranmıştır:

1. Sosyal Bilgiler öğretmenliği alanında Yüksek Lisans yapan öğretmenler, alana yönelik literatüre ulaşma ve bu literatürü kullanabilme açısından hangi sorunları yaşamaktadırlar?

2. Sosyal Bilgiler öğretmenliği alanında Yüksek Lisans yapan öğretmenlerin kendilerine uygulanan programın nitelik ve niceliğinden kaynaklanan sorunları nelerdir?
3. Sosyal Bilgiler öğretmenliği alanında Yüksek Lisans yapan öğretmenlerin, bilimsel nitelikler açısından yaşadıkları sorunlar nelerdir?
4. Sosyal Bilgiler öğretmenliği alanında Yüksek Lisans yapan öğretmenlerin programa devam etmelerini olumsuz etkileyen unsurlar nelerdir?

II.YÖNTEM

Bu çalışma nitel araştırma deseninde gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede araştırma, belli bir olguya veya duruma ilişkin bireysel algı ve perspektiflerin ortaya çıkarılarak yorumlanması esasına dayanan “olgu bilim” desende yürütülmüştür (Yıldırım ve Şimşek, 2008:35). Bu yolla araştırmada Sosyal Bilgiler Öğretmenliği alanında yüksek lisans öğrenimi yapan öğretmenlerin yaşadıkları sorunların derinlemesine incelemek amaçlanmıştır. Bu amacın gerçekleştirilmesine “olgu bilim” deseni olanak sağlamaktadır (Neuman, 2008; Çepni, 2007). Bu nedenle bu araştırma “olgu bilim” desende gerçekleştirilmiştir.

1.Katılımcılar

Araştırmanın katılımcıları, zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen olguların derinlemesine incelenmesine imkân tanıyan amaçlı örnekleme göre tespit edilmiştir (Böke, 2009:111). Buna göre 2010-2011 öğretim yılında Türkiye’deki üç üniversitenin ilgili enstitülerinde Sosyal Bilgiler Öğretmenliği alanında yüksek lisans yapan 24 öğrenci araştırmanın katılımcısı olarak belirlenmiştir. Bu belirleme yapılırken her üniversiteden 8 katılımcı seçilerek katılımcıların üniversite değişkenine göre eşit dağılımı sağlanmıştır. Bu çerçevede belirlenen katılımcılardan 8’i mezun, 16’sı ise tez aşamasındadır.

2.Verilerin toplanması ve çözümlemesi

Araştırma verileri, nitel araştırma veri toplama araçlarından olan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak elde edilmiştir. Bu araç geliştirilirken öncelikli olarak görüşme formu hazırlanmış, daha sonra hazırlanan bu formda yer verilen sorular için uzman görüşüne başvurulmuştur. Sorular üzerinde önerilen düzeltme ve eklemelerin yapılmasının ardından sosyal bilgiler öğretmenliği alanında Yüksek Lisans yapan bir öğrenci ile pilot görüşme yapılmıştır. Bu görüşmede elde edilen verilerin dökümü yapılarak veri toplama aracında gerekli düzenlemeler yapılarak yarı yapılandırılmış görüşme formuna son biçimi verilmiştir. Pilot görüşmede elde edilen verilen araştırma kapsamına alınmamıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilen veriler üzerinde anahtar kelime öbekleri ve cümleler seçmek suretiyle kodlama işlemi gerçekleştirilmiştir. Kodlar arasındaki ilişkiye dikkat edilerek kategorilere ve bu kategorilerden de temalara ulaşılmıştır. Daha sonra elde edilen kodlamalar araştırmacılar ve alan uzmanı tarafından incelenmiş “görüş birliği” ve “görüş ayrılığı” olan konular üzerinde tartışılarak gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Araştırmanın güvenilirlik hesaplaması, Görüş Birliği/Görüş Birliği+Görüş Ayrılığı X 100 formülü kullanılarak yapılmıştır (Miles ve Huberman, 1994). Buna göre araştırmanın güvenilirliği 97 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca boyutların oluşturulmasına neden olan katılımcı görüşleri doğrudan alıntılanarak geçerlik sağlanmaya çalışılmıştır (Patton, 1987: 148). Kodlama işlemleri yapılırken, Üniversiteler X, Y ve Z olarak kodlanmıştır. X Üniversitesinden olan katılımcılar K1-K8, Y Üniversitesinden olan katılımcılar M1-M8 ve Z Üniversitesinden olan katılımcılar S1-S8 olarak kodlanmıştır.

III.BULGULAR VE YORUM

Araştırma verilerinin çözümlenmesi sonucunda Sosyal Bilgiler Öğretmenliği alanında yüksek lisans yapan öğretmenlerin, yüksek lisans öğretimleriyle ilgili yaşadıkları sorunların, kaynak temini/kaynaklara ulaşma, araştırma planlama ve sonuçlandırma, idari sorunlar, ders içeriklerinin güncel olmaması, farklı alanlarda dersler verilmesi, seçmeli derslerin az olması, araştırma konularının sanal/problemlerin gerçek yaşamla örtüşmemesi boyutlarında toplandığı tespit edilmiştir. Bu kapsamda katılımcıların söz konusu sorunları dile getirmek amacıyla dile getirdikleri ifadeler, üniversite değişkenine göre sayısallaştırılarak Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Alanında Yüksek Lisans Yapan Öğretmenlerin, Yüksek Lisans Öğretimleriyle İlgili Yaşadıkları Sorunlar

Boyut	F			
	X Üniversitesi	Y Üniversitesi	Z Üniversitesi	Toplam
Kaynak temini/kaynaklara ulaşma	8	7	8	23
Araştırma Planlama/ sonuçlandırma	8	7	7	22
İdare(ler)den kaynaklanan sorunlar	6	8	4	18
Ders İçeriklerinin güncel olmaması	6	5	6	17
Farklı alanlardan dersler verilmesi	5	6	4	15
Seçmeli derslerin az olması	5	4	4	13
Araştırma konularının sanal olması/ Problemlerin gerçek yaşamla örtüşmemesi	3	5	3	11
Toplam	41	42	36	119

Tablo 1’de verilen değerleri incelediğimiz zaman katılımcıların yüksek lisans öğrenimleri boyunca karşılaştıkları sorunları ifade etmek için toplamda 119 cümle

dile getirdiklerini görmekteyiz. Bu cümlelerden 41'i X Üniversitesinin ilgili enstitüsünde yüksek lisans yapan katılımcılar tarafından, 42'si Y Üniversitesinin ilgili enstitüsünde yüksek lisans yapan katılımcılar tarafından, 36'sı ise Z Üniversitesinin ilgili enstitüsünde yüksek lisans yapan katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Tablo 1'i incelemeye devam ettiğimiz zaman katılımcıların toplamda 23 ifade ile en çok yakındıkları sorunun "kaynak temini/kaynaklara ulaşma"da yaşananlar olduğunu görmekteyiz. Bu sorunu toplamda 22 ifade ile "araştırma planlama/sonuçlandırma" boyutunda yaşanan sorunların izlediğini görmekteyiz. Üçüncü sırada yaşanan sorunun ise "idare(ler)den kaynaklanan sorunlar" olduğu müşahade edilmektedir. Aynı tablodaki verileri okumaya devam ettiğimiz zaman, "ders içeriklerinin güncel olmaması" boyutunda toplanan sorunları dile getirmek için katılımcıların toplam 17 cümle sarf ettiklerini, 15 ifade de ise "farklı alanlardan dersler verilmesi" boyutundaki sorunları vurguladıklarını görmekteyiz. Yine Tablo 1'de verilen bulgulara göre, "seçmeli derslerin az olması" boyutunda yaşanan sorunlar 13 ifadede vurgulanırken, "Araştırma konularının sanal olması/Problemlerin gerçek yaşamla örtüşmemesi" kapsamında yaşanan sorunlar toplamda 11 ifadede görünür kılınmıştır.

Tablo 1'de verilen Sosyal Bilgiler Öğretmenliği alanında yüksek lisans yapan öğretmenlerin, yüksek lisans öğretimleriyle ilgili yaşadıkları sorunları bir bütün olarak ele aldığımız zaman her boyutta yaşanan sorunları dile getirmek için kurulan cümlelerin üniversite değişkenine göre önemli ölçüde farklılaşmadığını ifade edebiliriz. Başka bir anlatımla üç farklı üniversitenin sosyal bilgiler öğretmenliği alanında yüksek lisans yapan katılımcıların benzer sorunları yaşadıklarını söyleyebiliriz.

1.Kaynak temini/kaynaklara ulaşmada yaşanan sorunlar

Katılımcılar, kaynak temini ve kaynaklara ulaşma kapsamında yaşanan sorunları dile getirmek için toplam 23 ifade dile getirmişlerdir. Bu ifadelerden 8'i X, 7'si Y ve 8'i ise Z Üniversitelerinin ilgili enstitülerinde Yüksek Lisans yapan katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Bu bulgudan da anlaşılabileceği her üç üniversitenin ilgili enstitülerinde Yüksek Lisans yapan katılımcılar kaynaklara ulaşmada önemli ölçüde sorunlar yaşamaktadırlar. Katılımcılar, bu boyuta yönelik sorunları, S1: "*Kaynaklara üniversite kütüphanesinden ulaşamıyorum*", K4: "*...önemli kaynaklar hep İngilizce..*", "*Üniversite veri tabanı yetersiz*", K7: "*...özellikle YÖK'teki bazı tezlere erişemiyoruz çünkü erişim izni verilmemiş.*", M2: "*İstediğimiz kaynakları internet ortamından alabiliyoruz ama özellikle yurt dışından getirmek istediğimiz kaynaklar çok pahalı ve öğretmen maaşı ile bu parayı ödememiz çok zor.*", S3: "*...bazı hocalar kaynaklarını paylaşmak istemiyor.*" biçiminde kurdukları cümlelerde dile getirmişlerdir. Bu ifadelerden de anlaşılabileceği gibi, bazı alt yapı eksiklikleri, yabancı dil bilmeme, kaynak paylaşımına olumsuz bakma ve ekonomik nedenlerden dolayı katılımcıların ilgili kaynaklara ulaşmada sorunlar yaşadığını ifade edebiliriz.

2.Araştırma planlama ve araştırmayı sonuçlandırma boyutunda yaşanan sorunlar

Araştırma verilerinin çözümlenmesiyle katılımcıların bilimsel bir araştırmayı planlama ve sonuçlandırma boyutunda da sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu boyut kapsamında yaşanan sorunları katılımcılar toplam 22 ifadede vurgulamışlardır. Bu ifadelerin 8’i X, 7’si Y ve 7’si Z Üniversitelerinin ilgili enstitülerinde yüksek lisans yapan katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Buna göre araştırma planlama ve sonuçlandırma noktasında katılımcıların önemli ölçüde sorunlarla karşılaştıklarını söyleyebiliriz. Ayrıca sorunları ifade etmek için dile getirilen cümlelerin frekansları üniversite değişkenine göre önemli ölçüde farklılaşmamaktadır. Katılımcılar, araştırma planlama ve araştırmayı sonuçlandırma boyutunda toplanan sorunları dile getirmek için şu cümleleri ifade etmişlerdir: K3“Bir araştırma yapacağım zaman hangi yöntemi kullanacağımı tam bilemiyorum.”, S5“*Araştırma yöntemleri dersinde teorik olarak konuları işledik ama yeterli örnek durumlar gösterilmedi. Şimdi tezimde hangisini kullanacağım tam bilmiyorum.*”, M8 “*SPSS kullanılarak veriler bilgisayarda çok kolay analiz edilebiliyor ama bize bu işin nasıl yapılacağı öğretilmedi. Verileri bilgisayarda analiz etmekte zorlanıyorum*”, S7“*...konuya uygun analiz yapmakta zorlanıyorum.*”, M6“*...yöntem konusunda iki ders aldık, ikisinde de hoca bizden birer makale yazmamızı istedi. Biz hazırladığımız makaleyi hocaya teslim ettik. Nasıl yapacağımız konusunda yani yöntem konusunda hiçbir şey öğretilmeden bunun istenmesi sorun oldu. Dersin birinde araştırmanın nasıl yapılacağını diğerinde ise uygulama yapsaydık daha iyi olurdu.*” Katılımcı ifadelerinden de anlaşılacağı gibi katılımcıların, yöntem konusunda aldıkları derslerden yeterince memnun olmadıklarını ve araştırma sürecinin nasıl planlanacağı ve problemi çözmek amacıyla toplanacak verilerin nasıl elde edileceği konusunda net bir fikre sahip olmadıklarını ifade edebiliriz.

3.İdare(ler)den kaynaklanan sorunlar

Araştırma verilerinden katılımcıların öğrenimleri süresince hem öğretmenlik yaptıkları okul idaresi kaynaklı hem de Yüksek Lisans yaptıkları enstitü müdürlüğü kaynaklı sorunlarla da karşılaştıkları tespit edilmiştir. Bu çerçevede yaşadıkları sorunları görünür kılmak için katılımcılar toplam 18 ifade dile getirmişlerdir. Bu ifadelerden 6’sı X, 8’i Y ve 4’ü ise Z Üniversitesinin ilgili enstitüsüne devam eden katılımcılarca dile getirilmiştir. Bu bulguya göre idare kaynaklı sorunlardan en az Z Üniversitesinin, en fazla Y Üniversitesinin ilgili enstitüsünde Yüksek Lisans yapan katılımcılar etkilenmektedir. Katılımcılar idare kaynaklı sorunları K2“*Öğretmenlik yaptığım okuldan izin almakta zorlanıyorum. İdareciler derslere devam etmem için yeterince yardımcı olmuyorlar bazen özellikle okul müdürümüz senin asıl işin öğretmenlik diyerek hiç yardımcı olmuyor*”, M8“*Enstitüde görevli memurlar en ufak bir işi bile nerdeyse bir haftada yapıyor.*

Örneğin öğrenci belgesi istiyoruz 5 dakikada verilecek belgeyi bir hafta sonraya erteliyorlar. Zaten derslere anca yetişiyoruz...”, S8“Okuldaki derslerimle üniversitedeki dersler sürekli çakışıyor, onun için üniversitedeki derslere devam edemiyorum. Bunun için üniversitedeki dersleri akşam yapsak bi sorun olmayacak.” K4“Okulda dersimiz olduğunu söylüyoruz ama bu sefer de hocanın programı uygun değil deniliyor özellikle bazı hocalar ders saatlerinin değiştirilmesini hiç istemiyor ben kaç yıldır bu saatte yapıyorum bu dersi diyor. Sizin istediğiniz saatte ders yapmamız yasak diyor.” biçiminde kurdukları cümlelerde dile getirmişlerdir. Doğrudan alıntılanan katılımcı ifadelerinden de anlaşılabilceği gibi katılımcıların özellikle derslere devam konusunda sorunlar yaşadıkları ve ilgili idarecilerin bu sorunların çözümünde inisiyatif almadıklarını görmekteyiz.

4.Ders içeriklerinin güncel olmaması

Katılımcılara uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme formuyla elde edilen verilerin analiz edilmesiyle ders içeriklerinin güncel olmadığı da saptanan diğer bir sorundur. Bu sorunu katılımcılar toplam 17 ifadede vurgulamışlardır. Söz konusu bu vurgulamaların yapıldığı ifadelerden 6’sı X, 5’i Y ve 6’sı Z Üniversitelerinin ilgili enstitülerinde yüksek lisans yapan öğrenciler tarafından dile getirilmiştir. Buna göre üniversite değişkeninin bu sorunun dile getirilmesinde önemli olmadığını söyleyebiliriz. Çünkü sorunun dile getirildiği ifade sayısı üniversite değişkenine göre önemli ölçüde farklılaşmamaktadır. Bu çerçevede katılımcılar ders içeriklerinin güncel olmadığını şu ifadelerde öne çıkarmışlardır:

K1“Hocalar eski notlarını kullanıyor. Bizden önce tezini bitiren bazı arkadaşlar konuşmalarımızda kendilerine de aynı notların kullanıldığını söylüyorlar.”, M3“Okullarda yaşanan sorunlara değinilmiyor. Bazı hocaların okullarda uygulanan programdan bile haberleri yok kendi öğrencilikleri dönemlerinden hatırladıkları dersler üzerinden konuşuyor, o derslerin programdan kaldırıldığından haberi yok.”, S4“Ders notları güncel değil.”. Katılımcı ifadelerini incelediğimiz zaman, ders içerikleri ile ilköğretim okullarında uygulanan dersler arasında bir uyumun olmadığını ve bazı derslerin içerik düzenlenmesinde güncelin yakalanamadığını ifade edebiliriz. Bu durum da katılımcılar tarafından olumsuzluk olarak nitelendirilmektedir.

5.Farklı alanlardan dersler verilmesi

Araştırma sonunda verilerin analiz edilmesiyle elde edilen bulgulardan biri de katılımcıların devam ettikleri program içeriğinde farklı alanlardan derslerin olmasını olumsuzluk olarak nitelendirmeleridir. Başka bir anlatımla katılımcılar Yüksek Lisans öğrenimleri süresince farklı alanlardan dersler almalarını olumsuzluk olarak nitelendirmektedirler. Bu nitelendirmeyi katılımcılar ifade

ettikleri toplam 15 cümlede öne çıkarmışlardır. Söz konusu vurgulamaların yapıldığı cümlelerden 5’i X, 6’sı Y ve 7’si Z Üniversitelerinin ilgili enstitülerinde Yüksek Lisans yapan katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Bu kapsamda katılımcıların dile getirdiği cümlelerden bazıları şunlardır: K5“*Bir birilerinden ilgisiz dersler alıyoruz*”, S2“*Lisanstaki gibi bi sürü farklı ders var... Hem çocuk gelişimi hem tarih hem de coğrafya dersleri görüyoruz.*”, “*Her hocaya ders veriyorlar acısını biz çekiyoruz.*”, M1“*Çok farklı ders aldığımız için uzmanlaşamıyoruz.*”, S2“*Bazen hangi alanda yüksek yaptığımı karıştırıyorum.*” Alıntı olarak verilen katılımcı cümlelerinden de görülebileceği gibi farklı alanlardan dersler almalarını katılımcılar hem olumsuz olarak görmekte, hem de uzmanlaşmanın önünde bir engel olarak değerlendirmektedirler.

6.Seçmeli derslerin az olması

Yüksek Lisans öğrenimi kapsamında verilen derslerde öğrencilere seçme hakkının verilmemesini katılımcılar olumsuz bir durum olarak nitelendirmektedirler. Bu çerçevede katılımcılar toplam 13 ifade dile getirmişlerdir. Bu ifadelerden 5’i X, 4’ü Y ve 4’ü de Z Üniversitelerinin ilgili enstitülerinde Yüksek Lisans yapan katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Bu dağılıma göre söz konusu özelliği olumsuz görme durumunun her üç üniversiteden katılımcılar tarafından dile getirilmektedir. Bundan dolayı da her üç üniversiteye bağlı enstitünün Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Yüksek Lisans programında öğrencileri tatmin edecek kadar seçmeli derslere yer verilmediğini dile getirebiliriz. Bu görüşün oluşmasına neden olan katılımcı ifadelerinden bazıları şunlardır: K6“*Seçmeli dersler az.*”, S8“*Hocaya göre ders açılıyor bize kimse sormuyor.*”, M5“*Bazı dersler seçmeli ama zorunlu olarak seçiyoruz.*”, M7“*Ben tüm dersleri zorunlu olarak aldım bazı derslerin üzerinde seçmeli yazmasına rağmen.*” Katılımcı ifadelerinden de görülebileceği gibi programda seçmeli derslerin olduğunu lakin bu dersleri öğrencilerin seçmediklerini tıpkı zorunlu dersler gibi bu dersleri de aldıklarını söyleyebiliriz. Başka bir anlatımla seçmeli derslerin olduğunu fakat öğrencilere bu derslerden birini seçme fırsatı tanınmayarak program danışmanı/sorumlusu tarafından öğrencilerin hangi dersi alacağını belirlediğini ifade edebiliriz.

7.Araştırma konularının sanal olması/problemlerin gerçek yaşamla örtüşmemesi

Araştırma verilerinin çözümlenmesiyle katılımcıların özellikle tez konularının gerçek problem durumlarından seçilmediğini düşündükleri ve bu durumu da bir sorun olarak gördükleri tespit edilmiştir. Bu kapsamdaki düşüncelerini katılımcılar toplam 11 ifadede belirgin hale getirmişlerdir. Bu ifadelerden 3’ü X, 5’i Y ve 3’ü ise Z Üniversitesinin ilgili enstitülerinde Yüksek Lisans yapan katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Bu dağılıma göre söz konusu

durumu olumsuz olarak görme düzeyi Y Üniversitesi'nin ilgili enstitüsünde Yüksek Lisans yapan katılımcılarda daha yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Araştırma konularının sanal olması/problemlerin gerçek yaşamla örtüşmemesi boyutunun oluşmasına neden olan katılımcı ifadelerinden bazıları şunlardır: S8“Okulda yaşadığımız sorunları giderici tezler hazırlamıyoruz.”, K5“Tez konumuzun gerçekten var olan bir sorunu çözmek amacıyla seçildiğini düşünmüyorum.”, M4“Tez konumun çok önemli olduğunu düşünmüyorum zaten konuyu danışmanım seçmişti.”. Bu ifadelerde vurgulananlardan yola çıkarak katılımcıların çalıştıkları tez konusundan fazla memnun olmadıklarını dile getirebiliriz. Çünkü söz konusu ifadelerin içeriğinde katılımcılar çalıştıkları tez konusunun gerçek yaşamla doğrudan ilgili olduğunu düşünmemektedirler. Yine bu boyuta ilişkin olarak K5'in “Aynı konu hatta aynı isimle bir çok araştırma yapılıyor. Benzer konuları çalışıyoruz.” demesi yukarıda bahsedilen yöntem konusundaki eksikliği göstermesi bakımından oldukça manidardır.

IV.SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Türkiye’de Sosyal Bilgiler alanında Yüksek Lisans yapan öğretmenlerin yaşadıkları sorunları tespit etmek amacıyla yapılan bu çalışmada, söz konusu araştırma grubunun idari ve akademik boyutlarda önemli sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu kapsamda katılımcıların en çok yakındıkları sorunun, alanla ilgili kaynaklara ulaşmadıkları belirlenmiştir. Bundan dolayı ilgili üniversite/enstitülerin olanaklarının yetersiz olduğunu ifade edebiliriz. Bu sonuç Güven ve Tunç (2007) tarafından yapılan araştırma sonucuyla da uyusmaktadır. Çünkü adı geçen araştırmacılar yaptıkları çalışmada fakülte olanaklarının yetersizliğinin eğitimde istenilenlerin gerçekleşmesini olumsuz yönde etkilediğini tespit etmişlerdir (Güven ve Tunç, 2007: 168). Bu çerçevede katılımcılar, özellikle yabancı dilde yazılmış literatüre ulaşamadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların ilgili kaynaklara ekonomik sebepler ve yabancı dilde yazılmış kaynaktan faydalanacak kadar yabancı dile hâkim olmamaları nedeniyle ulaşamadıkları tespit edilmiştir.

Araştırmada ulaşılan diğer bir sonuç da katılımcıların araştırma planlama ve araştırmayı sonuçlandırma boyutunda sorunlar yaşamalarıdır. Başka bir anlatımla araştırma verilerinin çözümlenmesiyle katılımcıların özgün bir araştırma ortaya koyabilmek için gerekli olan yeterliliğe tam anlamıyla sahip olmadıkları saptanmıştır. Çünkü yarı yapılandırılmış görüşme sonunda elde edilen verilerin analiziyle katılımcıların, kendilerini özgün bir araştırma yapabilecek yeterlilikte görmedikleri tespit edilmiştir. Katılımcılar, özellikle araştırmanın, hangi yöntem temel alınarak yürütüleceği ve süreç sonunda elde edilen verilerin nasıl analiz edileceği konusunda kendilerinin karar veremediklerini vurgulamışlardır. Bu durum ise araştırmacılara araştırma yapabilecek yeterliliklerin de kazandırılması amaçlanan Yüksek Lisans eğitiminin amaçlarının tam manasıyla gerçekleştirilmediği anlamını verecek biçimde de yorumlanabilir.

Yüksek Lisans eğitimi, program kapsamında verilen derslerin alındığı aşama ve tez aşaması olmak üzere iki aşamalı bir yapıdan oluşmaktadır. Bu aşamalardan özellikle derslerin alındığı aşama program amaçlarında yer alan yeterliliklerin öğrencilere kazandırılması açısından oldukça önemlidir. Bundan dolayı öğrencilerin ilgili yeterlilikleri içeren derslere devam etmesi veya dersleri izlemesi gerekmektedir. Fakat araştırma sonuçlarında öğrencilerin bu derslere devam etmesini zorlaştıran bazı olumsuzlukların olduğu tespit edilmiştir. Bu çerçevede özellikle katılımcıların hem görev yaptıkları okuldan izin almakta zorlandıkları hem de Yüksek Lisans programının devamı kolaylaştıracak biçimde tanzim edilmediği saptanmıştır. Bu durum da Yüksek Lisans yapan öğretmenlerin Yüksek Lisans derslerine devam edebilmelerini oldukça zorlaştırmaktadır. Elde edilen bu sonucu başka bir ifade ile şu şekilde okuyabiliriz: Hem görev yapılan okuldaki idarecilerin hem de lisansüstü eğitim yapılan enstitüdeki idarecilerin öğrencilerin öğrenimlerini daha iyi şartlarda sürdürebilmeleri için onlara yeterince destek olmadıkları tespit edilmiştir. Bu durum ise uzun vadede lisansüstü eğitime öğretmenlerin devam etmemelerine neden olabilir. Çünkü Lisansüstü eğitimin öğretmenler için herhangi bir maddi getirisi yoktur. Sözü edilen olumsuz durum da öğretmenlerin idealist anlayıştan uzaklaşmalarına sebep olabilir. Öte yandan araştırma sonuçlarında ders içeriklerinin güncellenmediği ya da güncel olmadığı sonucuna da ulaşılmıştır. Bu sonuca Yüksek Lisans eğitiminin günceli yakalama ya da alana yönelik son bilimsel çalışmaların geldiği aşamaya yönelik farkındalığı da oluşturabilme amacı perspektifinden yaklaştığımızda, bulguyu, Yüksek Lisans eğitiminin amaçları açısından olumsuz bir nitelik olarak ele alabiliriz. Araştırmada ulaşılan bu sonucun Karakütük (2000) tarafından yapılan çalışmanın sonuçlarıyla da örtüştüğünü söyleyebiliriz. Çünkü adı geçen araştırmacı da yüksek lisans eğitiminde hem nicelik hem de nitelik sorununun yaşandığı sonucuna ulaşmıştır. Ders içeriklerinin güncel olmaması hem derslere devam etmekte zorlanan ve içeriği de güncel bulmayan öğretmenlerin Yüksek Lisans eğitimine ilişkin olumsuz bir tutum geliştirmelerine neden olabilir. Bunun sonucunda da okullara eğitim alanında yapılan bilimsel çalışmaların ulaşmasını geciktirebilir.

Sosyal Bilgiler, sosyal bilimler disiplinlerden seçilmiş bilgilere dayalı olarak öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırılmaya çalışıldığı bir bilim alanı olarak tanımlanmaktadır (Erden, tarihsiz: 8). Tanımdan da ulaşılabileceği gibi Sosyal Bilgiler doğası gereği sosyal bilimler disiplinlerinden faydalanılarak oluşturulmuştur. Bu şekilde oluşturulan içeriğin de farklı disiplinlerin çalışma alanını içeren dersleri de ihtiva etmesi oldukça doğaldır. Fakat bu durumun katılımcılar tarafından eleştirilerek bir sorun olarak değerlendirildiği, bu araştırmada ulaşılan sonuçlar arasındadır. Bu sonuçtan yola çıkarak katılımcıların devam ettikleri alanın doğasının pek farkında olmadıklarını söyleyebiliriz. Çünkü katılımcıların hepsi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği alanında Yüksek Lisans yapmaktadırlar. Bu alan da sosyal bilimler alanındaki tüm disiplinlerle ilgili bir alandır. Öte yandan araştırmada ulaşılan diğer bir sonuç da

Sosyal Bilgiler Yüksek Lisans programında seçmeli derslerin olmadığıdır. Bir programa seçmeli ders konulmasının asıl amacını, o programa devam eden öğrencilere kendi istek ve beklentilerine göre kendi öğretimlerini tanzim etme fırsatının sağlanması olarak da görülebileceği için Sosyal Bilgiler Yüksek Lisans programında bu imkânın öğrencilere sunulmadığını ifade edebiliriz.

Bu çalışmada saptanan sonuçlardan hareket ederek aşağıdaki önerilerde bulunabiliriz:

- Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Yüksek Lisans programı kapsamında verilen derslerin içerikleri günün şartlarına göre tekrar tanzim edilmelidir. Çünkü söz konusu programda yer alan derslerin içeriğinin güncel olarak nitelendirilmediği tespit edilmiştir.
- Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Yüksek Lisans Programında seçmeli derslerin sayısı artırılmalı ve öğrencilere kendi istedikleri dersi alma imkânı verilmelidir. Çünkü araştırma sonunda hem seçmeli derslerin sayısının yetersiz hem de seçmeli derslerin öğrencilere zorunlu olarak aldırıldığı belirlenmiştir.
- İhtiyaç duyan öğrencilere yabancı dil hazırlık programı uygulanmalıdır. Çünkü araştırmada yabancı dil sorunu nedeniyle katılımcıların bazı kaynaklardan yeterince yararlanamadığı anlaşılmıştır.
- Üniversite kütüphanelerinin zenginleştirilmesi gerekmektedir. Çünkü araştırmada üniversite kütüphanelerinin kaynak materyal bakımından yeterince zengin olmadığı dikkatlerden kaçmamıştır.
- Yüksek Öğrenim Kurulu [YÖK] veri tabanına eklenen tüm tezlere erişim izni verilmediği için katılımcıların o çalışmalardan faydalanamaması gibi menfi bir durum ortadan kaldırılmalıdır.

Kaynakça

- Başgöz, İ. (1995). *Türkiye'nin eğitim çıkmazı ve Atatürk*. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Binbaşıoğlu, C. (2005). *Türk Eğitim Düşüncesi Tarihi*. Ankara: Anı Yayınları.
- Böke, K. (2009). Örnekleme. Kağan Böke (Der.), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* (). İstanbul: Alfa Yayınları, ss.105-152.
- Çepni, S. (2007). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş* (3.baskı). Trabzon: Celepler Matbaacılık, 2007.
- Erden, M. (Tarihsiz). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Güven, İ., Tunç, B. (2007). Lisansüstü Öğretim Becerilerinin Akademik Sorunları (Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Örneği), *Mili Eğitim Dergisi*, Sayı: 173, ss.157-172.

- Karakütük, K.(1989)."Türkiye'de Lisansüstü Eğitim, Sorunları ve Çözüm Önerileri", *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt 22, Sayı 1, ss. 505-528.
- Kocatürk, U.(2005). *Atatürk’ün Fikir ve Düşünceleri*. Ankara: ATAM Yayınları.
- Miles, M. B., & Huberman, M. A. (1994). *An expanded sourcebook qualitative data analysis*. London: Sage Publication.
- Neuman, W. L.(2008). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar I-II*. (S. Özge, Çev.). İstanbul: Yayın odası.
- Patton, M. Q.(1987), *How to Use Qualitative Methods in Evaluation*. USA: Sage.
- Yıldırım, A ve Şimşek, H.(2004). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YÖK(1996). *Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği*, (Resmi Gazete, 01.07.1996, Sayı: 22683), <http://www.yok.gov.tr/content/view/417/183/lang.tr/> ET: 25.05.2010.

EXPANDED ABSTRACT

PROBLEMS IN MASTER DEGREE PROGRAMS IN TURKEY: SOCIAL STUDIES EDUCATION CASE

Graduate study can be generally defined as the programs which the necessary information, skills are tried to be given to the one, who is interested in having academic study in any fields, to make him/her specialize in this field. For this reason, a Graduate study forces the individuals to follow the current developments related with their profession and makes them renew themselves. In this context, it is highly important especially for teachers to have a Graduate education. Because, actualizing the study findings carried in educational sciences is directly parallel to the information and attitudes of the teachers on the related findings. Due to this reason, determining the factors which affect the teachers to have a Graduate study negatively and making the studies for abolishing these problems form an important problem area. Besides, owing to the developments and opportunities in today’s communication technology, very fast exchange of information makes the studies on this problem area even more important. For these mentioned problems, in this study, it is aimed at determining the problems of the teachers who are working as Social Sciences teaches and studying as Graduate students as well, during their Graduate studies. Within this scope, the answers to the following questions have been looked for;

1. Which problems do the teachers who are studying as Graduate student in the field of Social Sciences teaching have on accessing the literature for the area and using this literature?

2. What are the problems of the program which have been resulted from its qualitative and quantitative and applied to the teachers who are studying as Graduate student in the field of Social Sciences teaching?
3. What are the problems of the teachers who are studying as Graduate student in the field of Social Sciences teaching on scientific qualifications?
4. What are the negative factors which affect the teachers who are studying as Graduate student in the field of Social Sciences teaching to attend the courses?

This study has been performed according to the qualitative research method. In this context the research has been carried according to the “phenomenology” method which depends on the interpretation by revealing the individual perception and perspective for a specific phenomenon or condition (Yıldırım and Şimşek, 2008:35).

The participants of the research have been determined according to the intentional sampling which enables the phenomenon that is thought to have a wealth of information to be deeply analyzed (Böke, 2009: 111). According to this, 24 students who have their Graduate studies in the field of Social Sciences teaching in the related institutions of three universities in Turkey in the academic year of 2010-2011 have been chosen as the participants of the research.

The research data have been gained by using semi-structured interview forms from the means for gathering qualitative research data. During the preparation phase of this form, the opinions of the experts have been taken. On the data gained through the semi-structured interview form, by choosing key phrases and statements, the encoding process has been performed. Thereafter, by paying attention to the relations between the encodings, it has been accessed to the categories and then to the themes through these categories.

At the end of the analysis of the research data, the problems of the teachers who are studying as Graduate student in the field of Social Sciences teaching during their Graduate study have been defined as the sources/accessing the sources, research planning/eventuation, administrative problems, course contents are not up to date, given courses from different fields, and the number of the elective courses are insufficient, research subjects are imaginary/the problems do not coincide with the real world.

According to the results determined in this study, we can offer the following solutions;

- The content of the courses in the Social Sciences Teaching Graduate program should be organized according to the current conditions. Because, the content of the courses in the mentioned program is ascertained not to be up to date.
- The number of elective courses in the Social Sciences Teaching Graduate program should be increased and the students should have the chance of choosing the course with their own accord. Because, at the end of the research, it has been ascertained that the number of the elective courses are insufficient and the students take the elective with compulsory.
- The students who need learning a foreign language should be given foreign language preparation program. Because of the foreign language problem, in the study it is seen that the participants cannot use some sources adequately.
- The libraries of the universities should be enriched. Because, in the research it is understood that the libraries of the universities are not rich enough in terms of source materials.
- Because of access permission, all theses in YOK (Higher Education Board) data base cannot be accessed. Thus this negative conditions, for example the participants cannot use these studies, should be abolished.